

УДК 330.341:337.12

Л. О. Коковський,
к.г.н., Інститут туризму ФПУ, м. Київ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Анотація. У статті проаналізовано стан зовнішньоекономічної безпеки України, його динаміка, відповідність показників зовнішньоекономічних відносин пороговим значенням. Визначені основні загрози зовнішньоекономічній безпеці України та пріоритетні напрями економічної політики, щодо забезпечення безпеки в майбутньому.

Ключові слова: зовнішньоекономічна безпека, зовнішньоторгівельна безпека, зовнішні загрози, відхилення, порогові значення.

Аннотация. В статье проанализировано состояние внешнеэкономической безопасности Украины, его динамика, соответствие показателей внешнеэкономических отношений пороговым значением. Определены основные угрозы внешнеэкономической безопасности Украины и приоритетных направлениях экономической политики, по обеспечению безопасности в будущем.

Ключевые слова: внешнеэкономическая безопасность, внешнеторговая безопасность, внешние угрозы, отклонения, пороговые значения.

Abstract. The article is dedicated to the foreign economic security of Ukraine, its dynamics, compliance indicators of foreign economic relations threshold. It is defined basic threats to Ukraine's foreign security and priorities of economic policy to ensure security in the future.

Keywords: foreign economic security, foreign trade security, external threats, deviation, thresholds.

Постановка проблеми. В умовах кризи та невизначеності розвитку світової економіки упродовж останніх років, дослідження та забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави набуває важливого значення. Високий рівень відкритості й інтегрованості економіки України у світове господарство створює додаткові загрози для економічного розвитку країни. Тому дослідження сучасних проблем зовнішньоекономічної безпеки України є актуальним, а визначення напрямів усунення цих загроз та пом'якшення їх впливу на економіку є першочерговим завданням держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зовнішньоекономічної безпеки сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками розглядається в системі економічної безпеки держави. Дослідження зовнішньоекономічної безпеки України ведуться провідними економістами, знаними вченими, такими як О.С. Власюк, В.М. Гець, В.І. Мунтян, С.І., Пирожков, І.В. Сухоруків та інші.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження стану зовнішньоекономічної безпеки України, виявлення сучасних зовнішніх викликів і загроз для її економіки, розроблення алгоритму вирішення проблемних питань.

Виклад основного матеріалу. Під зовнішньоекономічною безпекою країни розуміється інвестиційно-привабливий стан економіки країни, яка здатна генерувати конкурентоспроможну продукцію, забезпечуючи при цьому збалансованість зовнішньої торгівлі та стійкість фінансової системи країни в глобальній системі. Таким чином, зовнішньоекономічна безпека включає в себе такі складові: інвестиційну, зовнішньоторгівельну та боргову.

Концепція економічної безпеки цінна тим, що дозволяє попереджати негативні деформації в економіці. Порогові значення економічних показників відіграють у цьому вирішальну роль. Пропонуємо визначати два порогові значення, перше з яких сповіщатиме про ризиковість ситуації та наближення небезпеки, дозволяючи при цьому зважено та завчасно розробити і прийняти управлінське рішення. Перетин другого порогового показника інформує про критичність ситуації та необхідності негайного втручання держави. Відповідно виділяється три рівні зовнішньоекономічної безпеки: нормальний, передкризовий та критичний (Таблиця 1).

Таблиця 1. Показники зовнішньоекономічної безпеки країни та їх порогові значення

№	Показники економічної безпеки	Порогове значення	
		Передкризовий стан	Критичний стан
1	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	Менше 1; більше 1,2	Менше 0,9; більше 1,3
2	Експортна залежність, % до ВВП	більше 40	більше 50
3	Імпортна залежність, % до ВВП	більше 40	більше 50
4	Обсяг прямих іноземних інвестицій до ВВП, %	менше 7	менше 5
5	Частка в експорті товарів інноваційної продукції	менше 15%	менше 10%
6	Частка сировини в товарному експорті, %	більше 40	більше 50
7	Питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі, %	більше 25	більше 30
8	Імпорт енергетичних ресурсів з однієї країни, %	більше 25	більше 30
9	Зовнішній державний борг по відношенню до ВВП, %	більше 30	більше 40
10	Валовий зовнішній борг, % до ВВП	більше 70	більше 80

Розроблено автором.

Першим за вагомістю показником зовнішньоторгівельної безпеки варто вважати коефіцієнт покриття експортом імпорту. Починаючи із 2005 р. цей коефіцієнт набув негативного значення та постійно погіршувався (таблиця 2). У 2008 р. відхилення від нормативного значення (1) становило 19,2%, що є катастрофічним для економіки країни.

Таблиця 2. Коефіцієнт покриття експортом імпорту

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	102,2	112,6	96,9	88,2	82,5	80,8	90,4	85,7
Стан безпеки	Нормальний	Нормальний	Перед кризовий	Критичний	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Критичний

За даними НБУ [8].

Довготривале від'ємне значення зовнішньої торгівлі держави несе в собі багато загроз, головна з яких – пошук і забезпечення зовнішніх ресурсів для вирівнювання платіжного балансу, що в основному здійснюється за рахунок зовнішніх запозичень. Як наслідок, загострюється інша зовнішня загроза економічній системі країни – високий валовий та державний борг.

Відкритість економіки визначають як відношення зовнішньоторговельного обороту до ВВП країни. За коефіцієнтом відкритості економіка України дещо збалансувалась, проте все ще залишається високо відкритою (таблиця 3). Насамперед, це обумовлено нерозвиненістю внутрішнього ринку. Дані таблиці 3 показують, що динаміка відкритості економіки загалом є позитивною із скороченням коефіцієнта відкритості із 119,6 у 2004 р. до 103,2 у 2010 р. Однак, якщо у 2004 р., високе значення коефіцієнта відкритості було досягнуто за рахунок розміру експорту, то в наступні роки за переважанням імпорту. Експортна та імпортна залежність, які визначаються як відношення експорту/імпорту до ВВП країни, мають тенденцію до зниження, проте різними темпами. Якщо експортна залежність знизилась із пікових 63,6% у 2004 р. до 50,2% у 2010 р., тобто на 13,4%, то імпортна лише на 3%. Коефіцієнт імпоротної залежності у 2004 р. становив 56%, тоді як у 2010 – 53%.

Таблиця 3. Відкритість економіки: експортна та імпортна залежність

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Відкритість економіки	112,9	119,6	102,0	96,1	95,4	102,1	94,4	103,2
Експортна залежність, %	57,8	63,6	51,4	46,6	44,8	47,1	46,3	50,2
Стан безпеки	Критичний	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Перед кризовий	Перед кризовий	Перед кризовий	Критичний
Імпортна залежність, %	55,2	56,0	50,6	49,5	50,6	55,0	48,0	53,0
Стан безпеки	Критичний	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Критичний

За даними НБУ [8].

Від'ємний торгівельний баланс призводить до проблеми збалансування платіжного балансу. Вирівняти платіжний баланс можна за рахунок додатного притоку інвестиційного та боргового капіталу. На практиці використовується поняття широкого базового балансу, який включає в себе сальдо поточного рахунку та прямих іноземних інвестицій. Додатне значення цього показника є свідченням того, що валютні надходження за найбільш стійкими статтями платіжного балансу (експорт і ПІІ) перевищують потреби у фінансуванні обсягів імпорту. Прямі іноземні інвестиції важливі не лише з точки зору розподілу світового капіталу, а й для розвитку економіки країни у відповідності із світовими тенденціями та з використанням передових технологій. Інвестиційну привабливість економіки для іноземного капіталу можна виміряти шляхом співставлення обсягу прямих іноземних інвестицій до ВВП країни.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України упродовж останніх років має тенденцію до зростання, проте нині залишається недостатнім для безпечного розвитку (таблиця 4). Нормативного значення обсяг ПІІ було досягнуто лише у 2005 р., за рахунок перепродажу металургійного підприємства «Криворіжсталь». З 2006 р. показник знизився, проте залишився вищим за значення 2003-2004 рр.

Таблиця 4. Інвестиційна привабливість для іноземного капіталу

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Прямі іноземні інвестиції до ВВП, %	2,8	2,6	8,7	5,3	6,5	5,4	4,0	4,2
Стан безпеки	Критичний	Критичний	Нормальний	Перед кризовий	Перед кризовий	Перед кризовий	Критичний	Критичний

За даними НБУ [8].

Важливим з точки зору економічної безпеки є дослідження накопичених ПІІ в Україну за видами економічної діяльності та основними країнами-інвесторами. Найбільший розмір ПІІ вкладено у фінансову діяльність і металургійне виробництво, частка яких за видами економічної діяльності становить більше 50%. Досить високу частку займають оптова торгівля, операції з нерухомим майном і надання послуг підприємствам. Натомість незначним є розмір інвестицій в машинобудування, виробництво харчових продуктів, хімічну та нафтохімічну промисловість. Це пояснюється все ще високою ризиковістю України для іноземних інвесторів, які надають перевагу вкладати кошти в галузі із швидкою оборотністю. Високотехнологічні галузі України є непривабливими для інвестування, та при цьому України залишається остронь світового технологічного розвитку. Насторожуючим фактом є походження іноземного капіталу, лівову частку, якого займає Кіпр, значно випереджаючи при цьому Німеччину, Нідерланди, Росію.

Збільшення валового зовнішнього боргу дозволило Україні підтримати позитивний платіжний баланс впродовж всього періоду дослідження, за виключенням 2009 р. (таблиця 5).

Таблиця 5. Валовий та державний зовнішній борг

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Валовий зовнішній боргу, млрд. дол	23,8	30,6	39,6	54,4	80,0	101,7	104,0	117,3
Валовий зовнішній борг, % до ВВП	47,5	47,2	45,9	50,6	56,0	55,9	88,3	85,0
Стан безпеки	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Критичний	Критичний
Зовнішній державний борг, % до ВВП	-	19,3	14,1	12,2	10,4	8	15,2	23,7
Стан безпеки	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний

За даними НБУ [8].

Висока динаміка росту зовнішнього боргу спостерігалась починаючи із 2003 р. і продовжується зараз. В період активного економічного зростання України збільшення боргу компенсувалось ростом економіки, і відношення зовнішнього боргу до ВВП країни коливалось в межах 46-56%. Вже з 2009 р., коли відбулось падіння ВВП на 15%, а зовнішній борг продовжив зростання, це співвідношення набуло загрозового характеру.

Державний зовнішній борг хоч і знаходиться нині в безпечних межах, проте насторожує його швидка динаміка упродовж останніх років, та залежність умов кредитування від кон'юнктури на зовнішніх фінансових ринках та домовленостей з МВФ. Варто зазначити, що зростання валового та державного зовнішнього боргу несуть в собі ряд суттєвих загроз. З одного боку підтримка позитивного платіжного балансу дозволяє уникнути економічних деформацій в країні, а з іншого реальний

обмінний курс національної валюти не забезпечує достатньої рентабельності експорту, не дозволяє звести до мінімуму попит на імпортні товари. При збільшенні валютних надходжень боргового капіталу відбувається підвищення реального обмінного курсу, що веде до скорочення доходів експортних галузей, якщо НБУ здійснює «стерилізацію» надлишкової частини валютних коштів, це впливає на інфляційні процеси в країні, а отже також несе загрози для економіки країни.

Товарна структура експорту демонструє неконкурентоспроможність на зовнішньому ринку українських товарів з високою доданою вартістю. Основу українського експорту товарів складають сировинні види продукції із низькою доданою вартістю, що позиціонує нашу державу як сировинний придаток розвинених країн світу. Частка сировини в товарному експорті України за останні десять років коливалась в межах 48-56% (таблиця 6), що відповідає передкризовому та критичному рівню безпеки. Одночасно, частка в експорті товарів інноваційної продукції була досить низькою. Найвищий рівень інноваційної продукції в експорті товарів спостерігався у 2005 р. і становив він 7,0% від загального обсягу експорту (таблиця 6), тоді як безпечний рівень становить 15%. Тобто досягнення цільового значення передбачає зростання більш, ніж у двічі.

Таблиця 6. Структура експорту товарів України

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Частка в експорті товарів інновац. продукції, %*	-	4,5	7,0	6,5	5,8	6,6	4,2	-
Стан безпеки	-	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	-
Частка сировини у товарному експорті, %	49,8	52,5	55,7	52,8	50,0	55,6	48,5	49,2
Стан безпеки	Перед кризовий	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Перед кризовий

*розрахунки можуть бути не точними, оскільки розраховувались на основі даних середнього офіційного курсу за рік та обсягу експорту, даного в доларах, а обсяг інноваційної продукції на експорт в гривнях. [8; 19].

Варто відзначити, що обсяг реалізованої інноваційної продукції в абсолютних показниках зріс із 7,98 млрд. грн. до 23,63 млрд. грн. із 2004 по 2008 рр. (таблиця 7). Проте у 2009 р. відбулося падіння реалізації майже у двічі.

Таблиця 7. Обсяг реалізованої інноваційної продукції поставлений на експорт

Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Обсяг, млн. грн.	7984,4	12494,8	12797,0	14666,6	23633,1	13200,9

За даними ДКСУ [19].

Основними торговельними партнерами України є країни Європейського союзу та країни СНД. Частка країн СНД у зовнішньоторговельному обороті країни у 2010 р. становила 40,6%, а країн ЄС – 29,7%. Серед партнерів-країн СНД, яскраво виділяється основний торговельний партнер – Росія, питома вага якої в загальному обсязі зовнішньої торгівлі нашої країни склала 31,6%, тоді як серед країн ЄС такого лідера немає, найбільшу частку займає Німеччина – 5,4%. Питома вага РФ у зовнішній торгівлі України впродовж всієї незалежної історії України була високою (таблиця 8), і коливалась в межах 35-25%. Це пояснюється наявністю тісних коопераційних зв'язків, які залишилися після розпаду СРСР, орієнтованість багатьох українських підприємств на російський ринок та енергетичною залежністю України.

Таблиця 8. Безпека торговельного співробітництва з основними країнами партнерами

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Питома вага РФ в загальному обсязі зовнішньої торгівлі, %	-	-	29,6	27,8	27,3	23,5	26,1	31,6
Стан безпеки	-	-	Перед кризовий	Перед кризовий	Перед кризовий	Нормальний	Перед кризовий	Критичний
Питома вага енергетичних ресурсів імпортованих з РФ, %	-	-	70	55	50	39	57	76
Стан безпеки	-	-	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний

За даними НБУ та ДКСУ [8; 19].

Частка енергетичних ресурсів, імпортованих з РФ, знижувалась із 70% у 2005 р. до 39% у 2008 р. Проте, зрозуміло, що реального зниження частки РФ в імпорті енергетичних ресурсів не відбулося. Аналіз статистики НБУ дає можливість зрозуміти причини такого зниження. Дані таблиці 9 показують, що імпорт природного газу із РФ впродовж 2005-2008 рр. знизився у 5 разів. А вже у кризовий 2009 рік імпорт різко зріс більш як у 16 раз. Очевидно, це пов'язано із постачальниками природного газу, які декларували його походження як середньоазійське за погодженням із РФ. Основним постачальником природного газу із 2006 по 2008 р. була компанія «РосУкрЕнерго», яка практично повністю припинила постачання газу із 2009 року. Це пояснює зниження частки РФ у структурі імпорту енергетичних ресурсів у 2006-2008 рр. Отже, фактично безпечного рівня забезпечення імпорту енергетичних ресурсів із однієї країни не було досягнуто, більше того, жодних заходів, спрямованих на пошук можливостей зниження цієї частки не було проведено.

Таблиця 9. Імпорт природного газу з РФ (за даними НБУ)

Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Газ природний, млн. дол	1164	408	531	270	4418	9446

За даними НБУ [8].

На основі сукупності показників (таблиця 1) виділяємо також три основні рівні комплексної оцінки зовнішньоекономічної безпеки: нормальний, передкризовий, критичний. Для передкризового рівня одна або декілька загроз мають недопустиме значення. Для критичного рівня – сукупність показників (більше половини) має значення, гірше, ніж їх порогове значення (таблиця 10).

Таблиця 10. Комплексне значення зовнішньоекономічної безпеки України

Показники економічної безпеки	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	Нормальний	Нормальний	Перед кризовий	Критичний	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Критичний
Експортна залежність, % до ВВП	Критичний	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Перед кризовий	Перед кризовий	Перед кризовий	Критичний
Імпортна залежність, % до ВВП	Критичний	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Критичний

Обсяг прямих іноземних інвестицій до ВВП, %	Критичний	Критичний	Нормальний	Перед кризовий	Перед кризовий	Перед кризовий	Критичний	Критичний
Частка в експорті товарів інноваційної продукції	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний
Частка сировини в товарному експорті, %	Перед кризовий	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Перед кризовий	Перед кризовий
Питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі, %	-	-	Перед кризовий	Перед кризовий	Перед кризовий	Нормальний	Перед кризовий	Критичний
Імпорт енергетичних ресурсів з однієї країни, %	-	-	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний	Критичний
Зовнішній державний борг по відношенню до ВВП, %	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний
Валовий зовнішній борг, % до ВВП	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Нормальний	Критичний	Критичний
Комплексне значення зовнішньоекономічної безпеки	Перед кризове	Перед кризове	Перед кризове	Перед кризове	Перед кризове	Перед кризове	Перед кризове	Критичне

Дані таблиці 8 показують, що комплексний показник зовнішньоекономічної безпеки має критичне значення. Впродовж 2003-2009 рр., стан безпеки характеризувався передкризовим станом із загостренням одних або інших загроз. Криза 2008-2009 рр. дещо послабила силу впливу деяких загроз та посилила вплив інших загроз, проте загалом не змінила тенденції до зниження рівня стану зовнішньоекономічної безпеки України.

Наслідки відхилень негативно впливають на теперішній стан та подальший розвиток економіки країни, тому потребують ефективних управлінських дій з боку державних органів. Поняття управління зовнішньоекономічною безпекою охоплює такі елементи: визначення загроз, вибір критеріїв та показників їх виміру, розрахунок порогових значень та відхилень, виявлення потенційно можливих наслідків відхилень, дослідження та прийняття ефективних заходів протидії цим загрозам. У таблиці 11 представлено потенційні наслідки відхилень від нормативних значень зовнішньоекономічної безпеки України, відповідно до дослідження її стану та основні напрями усунення та попередження загроз.

Таблиця 11. Управління зовнішньоекономічною безпекою України

Загрози	Потенційні ризики та наслідки відхилень	Основні напрями усунення та попередження загроз
Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі	Збільшення зовнішнього валового та державного боргу Обвал національної валюти в період несприятливих зовнішніх умов для країни Втрата внутрішнього ринку та підвищення залежності від імпорту	Розвиток внутрішнього ринку та виробництва орієнтованого на імпортозаміщення. Розроблення державних програм стимулювання імпортозаміщення. Плавна девальвація національної грошової одиниці.
Висока експортна залежність	Зростання залежності економіки країни від зовнішньої кон'юнктури на експортних ринках, світових цін. Нерозвиненість внутрішнього ринку Зростання вартості імпорту	Розвиток внутрішнього ринку та виробництва орієнтованого на імпортозаміщення. Пошук резервів для споживання експортних товарів в середині країни.
Висока імпортна залежність	Зростання залежності економіки від імпорتنних поставок, світових цін Втрата внутрішнього ринку (витіснення іноземними товарами вітчизняної продукції з внутрішнього ринку) та скорочення вітчизняного виробництва	Розвиток внутрішнього ринку та виробництва орієнтованого на імпортозаміщення. Плавна девальвація національної грошової одиниці.
Низька інвестиційна привабливість для іноземного капіталу	Технологічна відсталість економіки Низькі темпи розвитку економіки	Сприяння формування позитивного іміджу України. Створення пільгових умов для іноземного капіталу, який вкладається у пріоритетні галузі економіки Боротьба з корупцією.
Низька частка інноваційної продукції в експорті країни	Технологічна відсталість економіки Нераціональна структура економіки Зниження експортних можливостей країни	Створення пільгових умов для розвитку інноваційного сектору економіки.
Сировинна структура експорту	Технологічна відсталість економіки Нераціональна структура економіки	Стимулювання розвитку обробних галузей промисловості Створення умов для інноваційного розвитку економіки країни Встановити експортні обмеження на сировинну продукцію
Обмеженість у виборі партнерів, поставщиків життєво необхідної продукції	Залежність країни від зовнішньоекономічної та митної політики країни-партнера Ризик перенесення економічної кризи у разі виникнення такої у країни-партнера	Державна підтримка диверсифікації експортних поставок закордон Диверсифікація імпорتنних поставок з інших країн
	Посилення монозалежності країни від імпорту з енергоносіїв Ціновий диктат на імпорту продукцію	Державні програми енергозбереження Диверсифікація шляхів

		постачання енергетичних ресурсів шляхом будівництва нафто- та газотерміналів Пошук альтернативних джерел енергії у власній країні
Високий зовнішній державний та валовий борг	Дефолт держави Підвищення вартості кредитних ресурсів для країни на зовнішніх ринках	Зниження дефіциту державного бюджету
	Накопичення великих зовнішніх боргів України та їх подальшого збільшення за рахунок нових кредитів, для обслуговування старих Підвищення реального валютного курсу, стримування розвитку експорту та стимулювання імпорту Імпорт інфляції в країну	Обмеження кредитування в іноземній валюті в середині країни Стимулювання кредитування у національній валюті Стимулювання росту ВВП

Розроблено автором.

Управління ризиками та усунення загроз зовнішньоекономічної безпеки потребує комплексної розробки стратегії подолання зазначених проблем, на основі сукупності заходів, визначених у таблиці 11. Робота у двох-трьох напрямках може дати лише проміжні результати та не змінить розбалансованість розвитку зовнішньоекономічного сектору країни.

Висновки. Таким чином, якщо до 2004 року основними загрозами зовнішньоекономічній безпеці були низький рівень інвестиційної привабливості та висока експортна та імпортна залежності, то починаючи із 2005 року головними небезпеками для стійкості економіки країни є негативне значення зовнішньої торгівлі, високий валовий борг, темпи зростання зовнішнього державного боргу. Такі загрози як сировинна структура товарного експорту, низька частка інноваційної продукції в ньому та зовнішня енергетична залежність мають уже хронічний характер. Криза 2008-2009 років послабила вплив деяких загроз, а саме – покращила зовнішньоторгівельне сальдо, зменшила імпортозалежність, проте ці зміни були короткостроковими, а деформації в зовнішньоекономічній сфері тривають. Тенденція до погіршення стану зовнішньоекономічної безпеки зберігається та загрози набувають вже комплексного характеру.

Всі ці загрози прирікають Україну на подальшу нерациональну структуру економіки, витіснення іноземними товарами вітчизняної продукції з внутрішнього ринку, розміщення в Україні технічно застарілих ресурсних виробництв, накопичення великих зовнішніх боргів та їх подальшого збільшення за рахунок нових кредитів, посилення монозалежності України від імпорту з Росії енергетичних ресурсів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Агапова Т.Н. Методика и инструментарий для мониторинга экономической безопасности региона // Вопросы статистики. – 2001. – №2. – С. 44-48.
2. Власюк О.С., Сухоруков А.І., Недін І.В. Система економічної безпеки держави. – Національний інститут проблем міжнародної безпеки – К.: Стило, 2010. – 684 с.
3. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізм реалізації: Монографія. – Луцьк: Надтир'я, 2001. – 528 с.
4. Економіка України: Підсумки перетворень та перспективи зростання / За редакцією В.М. Гейця. – Х.: Форт, 2000. – 392 с.
5. Ефремов К.И., Георгадзе Е.И. Вопросы экономической безопасности региона // Вопросы статистики. – 2002. – №2. – С. 57-59.
6. Концепція економічної безпеки України // Економіст. – 1998. – №7-9. – С. 63-82.
7. Кормишкін Е.Д. Экономическая безопасность региона: Учеб. пособие. – Саранск: Издательство Мордовского ун-та, 2001. — 136 с.
8. Макроекономічний огляд (лютий 2011) – підготовлений Департаментом економічного аналізу та прогнозування та платіжного балансу НБУ // <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom.htm>
9. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
10. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. акад. НАН України С.І. Пирожкова. – К.: НІПМБ, 2003. – 42 с.
11. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України/ Під ред. А.І. Сухорукова. – К. 2003 – 63 с.
12. Моделирование економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / За ред. В.М. Гейця. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
13. Мунтян В.І. Економічна безпека України. – К.: Вид-во КВІЦ, 1999. – 462 с.
14. Платіжний баланс та зовнішній борг України // Щоквартальне аналітичне видання НБУ. – 2002-2011 рр. // <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom.htm>
15. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 12 лютого 2007 року №105/2007. – [Електронний ресурс]. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=105%2F2007>
16. Федорищева А., Ральчук О. Безпека як розвиток і безпека як стабільність – синергетика соціоприродних систем // Регіональна економіка. – 2002. – №4. – С. 19-21.
17. Экономическая безопасность региона: единство теории, методологии исследования и практики / А.И. Татаркин, А.А. Куклин, О.А. Романова и др. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 1997. – 237 с.
18. Яремко Л.А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний підхід. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 524 с.
19. Державний комітет статистики України (ДКСУ) // <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 18.10.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"